

Niebo (Polish translation/polskie tłumaczenie)

Author: Damian Cyrocki

Published: 19th June 2024

Damian Cyrocki. "Niebo (Polish translation/polskie tłumaczenie)." In James Crossley and Alastair Lockhart (eds.) Critical Dictionary of Apocalyptic and Millenarian Movements. 21 June 2024. Retrieved from www.cdamm.org/articles/niebo-polskie

Wstęp

Transformacja systemowa zapoczątkowana w Polsce pod koniec lat 80 XX wieku doprowadziła do wielu przemian w sferze politycznej, ekonomicznej i religijnej. Masowa prywatyzacja, niestabilna sytuacja na rynku pracy, napływ nowych treści z Zachodu oraz spadek zaufania wobec Kościoła katolickiego doprowadziły w latach 90 do powstania alternatywnych ruchów religijnych. Jednym z najbardziej znanych był Zbór Leczenia Duchem Świętym „Niebo”, założony przez Bogdana Kacmajora. Przepowiadał on rychły koniec świata i nastanie Królestwa Bożego na Ziemi, w którym członkowie grupy mogliby cieszyć się szczęśliwym życiem w pokoju i dobrobycie.

Żywot Bogdana Kacmajora przed Niebem

Bogdan Kacmajor urodził się w 1954 roku w Elblągu, w województwie warmińsko-mazurskim. Jego młodość było ciężkie. Jeszcze przed ukończeniem trzeciego roku życia stracił ojca. Nie pokładając dużej nadziei w edukacji, porzucił szkołę i podjął pracę w galerii sztuki. W rezultacie otrzymał powołanie do odbycia zasadniczej służby wojskowej. Jednak z powodu odmowy wykonywania rozkazów został wysłany na przymusowe badania psychiatryczne, podczas których uznano go za w pełni poczytalnego. Dalsze uchylanie się od służby spowodowało, że w 1978 roku został skazany na dwa lata więzienia. Podczas pobytu w areszcie poświęcał się projektowaniu mebli, malowaniu oraz pisaniu prac zaliczeniowych dla strażników (Koper i Stańczyk 2022, 289 – 290).

Po wyjściu na wolność Kacmajor rozpoczął pracę w teatrze dla dzieci, a w wolnym czasie skupił się na rozwoju duchowym. W 1982 roku, po dwutygodniowym poście, doświadczył swojej pierwszej wizji. Twierdził, że zobaczył swojego sobowtóra zamieniającego martwe ryby w żywe ptaki, które odlatywały w kierunku nieba (Dzich 2018). Prawdopodobnie wizja ta była inspirowana biblijną historią ożywienia wysuszonych kości (Ez 37:1-14). To mistyczne doświadczenie całkowicie zmieniło życie Kacmajora. Odkrył w sobie dar uzdrawiania ludzi poprzez nakładanie na nich rąk. Elbląg był idealnym miejscem do rozpoczęcia tego typu działalności, gdyż pamięć o franciszkaninie Czesławie Andrzeju Klimuszcze (słynnym uzdrowicielu i jasnowidzu) była wciąż silna wśród jego mieszkańców (Kamiński 2008). Kacmajor utrzymywał, że nakładanie rąk jest niewystarczające do trwałego wyleczenia i że aby skutecznie

wyeliminować chorobę, pacjenci muszą również zmienić swoje zachowanie (Biliński 2009, 198).

Po pewnym czasie Kacmajor przeniósł swój biznes z Elbląga do wsi Kruszewnia pod Morągiem. Bywało, że przyjmował nawet 400 osób dziennie, dzięki czemu szybko osiągnął zadowalającą sytuację finansową. Przedstawiciele Kościoła katolickiego początkowo przychylnie patrzyli na jego działalność, gdyż twierdził, że uzdrawia Duchem Świętym w imię Jezusa Chrystusa. Wkrótce jednak Kacmajor doszedł do przekonania, że powinien założyć własny związek wyznaniowy. Rozwiódł się z żoną i nabył ziemię we wsi Majdan Kozłowiecki na Lubelszczyźnie, gdzie wraz z grupą wiernych postanowił naśladować życie apostołów. W 1991 Kacmajor zarejestrował swoją działalność i powołał do życia „Niebo”, a dokładniej Zbór Leczenia Duchem Świętym przez Nakładanie Rąk (Kowsz 2015, 99).

Założenie grupy w Majdanie

W Majdanie mieszkało około stu osób. W ciągu kilku miesięcy, z pomocą lokalnego przedsiębiorcy, miejscowych urzędników i komendanta policji, Kacmajor zbudował dom, w którym mieszkał z nieco ponad pięćdziesięcioma osobami. Początkowo wszystko układało się pomyślnie. Mieszkańcy wsi byli zadowoleni ze swoich nowych sąsiadów, ponieważ ci kupowali od nich produkty rolne, a dodatkowo mogli korzystać z usług uzdrowiciela. We wspólnocie panowała przyjazna atmosfera. Wierni zwracali się do siebie z szacunkiem i mówiono, że uśmiech nigdy nie opuszczał ich twarzy (Keller 2011, 87). Do grupy przyjmowano różne osoby - zagubione, schorowane, uzależnione od środków odurzających, ale było też miejsce dla osób cieszących się pewnym uznaniem w społeczeństwie. Najbardziej znanym członkiem grupy był poeta Zbigniew Sajnog, współzałożyciel specjalizującej się w skandalizujących happeningach Tranzytoryjnej Formacji Totart. W walce z cenzurą członkowie Totartu łamali społeczne konwenanse, wykorzystując m. in. fekalia czy improwizując czynności seksualne w miejscach publicznych.

Kacmajor sprawiał wrażenie normalnego i przystępnego człowieka. Jego talent uzdrowicielski sprawił jednak, że wierni bezkrytycznie przyjmowali wszystkie cudowne relacje krążące na temat jego osoby. Mówiono, że przywracał wzrok niewidomym, leczył raka, a nawet wskrzeszał zmarłych. Co więcej, rzekomo posiadał dar przewidywania przyszłości (Porzeziński 2018). Pragnął powrotu do starożytnego chrześcijaństwa. Na przykład podważał kult Maryi, ponieważ uważał, że przesadne oddawanie jej czci było niezgodne z wczesnym chrześcijaństwem. Zdaniem Kacmajora religia nie powinna opierać się na rozbudowanym kulcie. Zachęcał wiernych do odmawiania modlitwy Ojciec Nasz w odosobnieniu. Z drugiej strony nie pomijał wspólnotowego wymiaru religii. Członkowie grupy kończyli dzień wspólną kolacją, podczas której spożywano chleb i wino, co stanowiło wyraźną aluzję do Ostatniej Wieczerzy. Następnie czytano fragmenty Biblii, a ci, którzy twierdzili, że doświadczyli wizji, dzielili się swoimi duchowymi przeżyciami (Keller 2011, 72).

Niebo było wzorowane na opisanej w Dziejach Apostolskich gminie jerozolimskiej, w której to własność prywatna była marginalizowana. Tego rodzaju postawy są spotykane także w innych nowych ruchach religijnych (Barker and Harvey 2021). Początkowo pieniądze nie stanowiły problemu, ponieważ każdy, kto dołączał do społeczności, przekazywał swój majątek, a reszta dochodów pochodziła z działalności leczniczej. Wykorzystywano je na bieżące wydatki oraz inwestowano w sprzęt rolniczy. Wkrótce jednak pojawiali się ludzie, którzy chcieli zarobić na działalności uzdrowicielskiej. Aby uniknąć tego rodzaju sytuacji, Kacmajor uznał za konieczne pozbycie się majątku, aby sprawdzić czy członkowie grupy są gotowi

do radykalnych poświęceń. Według niego tylko osoby, które były całkowicie oddane sprawie, mogły zamieszkać w Tysiącletnim Królestwie, które wkrótce miało nadejść. Ich działalność powinna opierać się na bezinteresownej pomocy innym, dlatego wierni nazywali swój zbór Państwem Jutrzenki Pomocy Nieustającej (Doktor 1999, 68).

Podobnie jak bohaterowie Biblii, członkowie zboru otrzymali nowe imiona, aby podkreślić swoje zerwanie z poprzednim życiem. Nowe nazwy porażały bogactwem skojarzeń. W niektórych przypadkach zostały one zaczerpnięte z gazet, filmów a nawet marek samochodów. Można chociażby wymienić Bonanzę czy Audi. Inne były bardziej ekstrawaganckie, na przykład I Śrubokręt Nie Pomoże, Tęcza Atomowa, Sianokosy Przestrzeni, czy Ewidencja Stanów Pozagrobowych. Prorok przyjął imię Nie, a swoją nową żonę nazwał Bo, co w połączeniu tworzyło Niebo. Ich dzieci otrzymały imiona Idzie, Do, Nas, Co Dzień, Nowe, Świtem. Zdarzało się, że imiona były zmieniane. Sajnog początkowo nazywał się Anioł Rowerowy, a później Ambasador. Uznano również, że członkowie wspólnoty powinni posługiwać się językiem zrozumiałym tylko dla wtajemniczonych. W związku z tym podjęto próbę stworzenia nowomowy, w której ignorowano konwencje występujące w języku polskim. Używano litery bez znaków diakrytycznych (pozbyto się np. ę, ą, ń, ł) i zrezygnowano z dwuznaków (np. sz, cz, ch, dź). W efekcie członkowie społeczności seplenili, a ich język był niezrozumiały (Biliński 2009, 198-199).

Kacmajor nauczał, że każdy członek grupy już wcześniej żył na świecie. Co więcej, każdy z nich miał żyć za czasów Jezusa. Mężczyźni byli apostołami, kobiety zaś niewiastami, które chodziły za Chrystusem, gdy ten nauczał. Najwidoczniej nastroje apokaliptyczne pozostały im z tamtego okresu. Ich prorok przepowiadał, że koniec świata nastąpi w roku 2000, a przy życiu pozostanie 144 000 wiernych (Ap 7:4), którzy wraz z Jezusem i Kacmajorem zamieszkają w Majdanie Kozłowieckim, tworząc Tysiącletnie Królestwo (Koper i Stańczyk 2022, 298 – 305).

Pojawienie się problemów

Niebo było w dużej mierze grupą hermetyczną. Jej członkowie zrezygnowali z prasy, radia i telewizji, przez co brakowało możliwości konfrontowania swoich poglądów na świat z innymi. Nikt nie chodził do pracy, co szybko doprowadziło do złej sytuacji finansowej. Odmowa leczenia się u lekarzy i zażywania leków pogorszyła ich stan zdrowia. Wszystkie te czynniki doprowadziły do zbudowania silnych więzi z grupą, ale także wywołały strach przed egzystencją w świecie zewnętrznym. Nikt nie myślał o opuszczeniu Nieba, nawet gdy sytuacja była krytyczna. Z pewnością ogromną rolę w tym wszystkim odegrała postać charyzmatycznego lidera. Kacmajor był uważany nie tylko za kolejne wcielenie Eliasza, ale przede wszystkim za przedstawiciela Boga na ziemi. Nosił zaszczytne imiona, takie jak Mąż Boży, Apostoł, Drzewo Życia, a przebywanie w jego towarzystwie było dla wiernych zaszczytem (Nowakowski 2016, 236). Nie był on jednak typowym posłańcem Boga. Nie starał się ukrywać swoich wad, spożywał alkohol i używał wulgarnego języka. Czyniąc to, odwoływał się do Jezusa, podkreślając, że ten ostatni również nazywał faryzeuszy plemieniem żmijowym (Mt 12:34), gdy wymagała tego sytuacja. Kacmajor utrzymywał, że otrzymał od Boga nie tylko moc usuwania chorób, ale także ich nakładania, moc błogosławienia, ale także moc przeklinania. Ponadto, podobnie jak inni przywódcy nowych ruchów religijnych, rościł sobie prawo do łamania konwencji związanych z seksualnością (Harvey 2021). Na przykład nakazał 14-letniemu chłopcu poślubić 25-letnią kobietę. Zgodnie z polskim prawem związku te nie były uznawane za małżeństwa, ponieważ Kacmajor nie miał uprawnień do ich udzielania.

Wewnątrz grupy obowiązywał patriarchat. Podążając za apostołem Pawłem, zakładano, że mężczyzna jest głową kobiety (1 Kor 11:3). Nie brano pod uwagę interpretacji biblijnej, w której κεφαλή (kephale) mogłoby oznaczać początek lub źródło (Peppiatt 2015, 85 – 112). Można zatem wnioskować, że korzystano wyłącznie z polskich tłumaczeń i nie próbowano interpretować tekstu inaczej, niż odpowiadało to liderowi grupy. W Niebie to mężczyzna podejmował ostateczne decyzje, a kobiety i dzieci musiały się podporządkować. Za nieposłuszeństwo groziła kara chłosty lub zamknięcia w ciemnych pomieszczeniach na kilka dni (Połec 2018). Wynikało to z przekonania występującego w religiach abrahamowych, że mężczyzna jest odpowiedzialny za duchowe dobro swojej żony oraz dzieci i powinien ich dyscyplinować, aby mogli oni uniknąć duchowej krzywdy (por. Przysłów 13:24; Didache 4:9; Koran 4:34; Ehrman 2003, 425; Nasr 2015, 206; Mellen 2017).

Kłopoty z prawem

Zgłoszenia na policję od zaniepokojonych rodziców, nierejestrowanie noworodków, odmowa służby wojskowej, niszczenie dokumentów tożsamości, nieposyłanie dzieci do szkoły spowodowały że grupą zaczęły interesować się służby bezpieczeństwa. Pojawiły się także pierwsze konflikty z mieszkańcami Majdanu. Członkowie Nieba odmawiali kupowania produktów od mieszkańców wsi, którzy ich zdaniem prowadzili niemoralne życie. Co gorsza, grozili im również zesłaniem chorób (Sokołowski 2005, 61). Wymiar kary zależał od przewinienia - za łżejsze groziła biegunka, za silniejsze nawet śmierć na raka. Gdy zmarł jeden z miejscowych gospodarzy, członkowie grupy ustawili przy drodze kukłę z jego podobizną i napisem: „On nie chciał się z nami bawić”. Miało to sugerować innym, że jego śmierć nie była przypadkowa. Ponieważ Kacmajor miał monopol na prawdę duchową, jego zwolennicy nie przejmowali się uczuciami religijnymi innych. W niedzielne poranki wyskakiwali zza drzew strasząc ludzi zmierzających do kościoła. W Dzień Matki Boskiej Zielnej przerywali procesję, wykrzykując nieprzyzwoite słowa i becząc jak barany. Leżąc w rowach, udawali, że strzelają do wiernych z karabinów wykonanych z drewna (Dzich 2018).

Świat zewnętrzny zaczynał się zwracać przeciwko nim, ale Kacmajor zdawał się być na to przygotowany od dawna. Trudniej określić, kiedy wątpliwości zaczęły nachodzić członków grupy. Sajnóg nie potrafił wskazać konkretnego momentu, w którym nastąpił zwrot w jego percepcji (Porzeziński 2018). Wydaje się jednak, że dużą rolę odegrał głód, do którego doprowadziło lekkomyślne rozporządzanie majątkiem. Pewnego dnia prorok nakazał po prostu wynieść z domu wszystkie cenne przedmioty i sprzedać je za bezcen. Miało to na celu pozbycie się przywiązania do rzeczy materialnych. Kacmajor stopniowo ograniczał również swoją działalność uzdrowicielską, która do tej pory przynosiła znaczne dochody. Zamiast tego kazał swoim wiernym uzdrawiać, ale nie mieli oni takich samych zdolności bioenergoterapeutycznych. Kacmajor jeździł do Ukrainy, aby rozszerzyć swoją misję na nową lokalizację, ale pieniądze, które stamtąd przywoził, nie wystarczyły na zaspokojenie potrzeb członków grupy. Potem zaczęły się kradzieże. Prorok przekonywał, że nawet zatrzymania stworzą nowe możliwości na podzielenie się dobrą nowiną z funkcjonariuszami policji lub innymi aresztowanymi. Mieszkańcom Majdanu zaczęły znikać zwierzęta, ubrania czy siano, ale nie posiadali oni twardych dowodów, aby skutecznie oskarżyć niebian. Dopiero w lipcu 1993 r. piętnastu członków grupy, wraz z Kacmajorem, zostało aresztowanych w związku z kradzieżą drzewa z lasu. Nie była to łatwa interwencja, gdyż podczas próby przeszukania posesji zwolennicy Kacmajora wyszli do policjantów z siekierami (Koper i Stańczyk 2022, 316).

Podczas nieobecności przywódcy członkowie społeczności zaczęli odczuwać jeszcze większy głód. Przez

pewien czas jedzono tylko jabłka. Elektryczność została odcięta z powodu niezapłaconych rachunków. Pomimo tak opłakanych warunków mieszkaniowych, nie odchodzili. Bali się tragedii i chorób, które czekały na nich na zewnątrz. Ponadto nie chcieli opuszczać innych członków grupy, z którymi niekiedy łączyły ich relacje rodzinne. Gdy perswazja słowna nie wystarczała, w grę wchodziła przemoc. Nieposłusznych członków skazywano na wielodniowe głodówki (Sokołowski 2005, 61). Zdarzały się również dotkliwe pobicia. Gdy komuś udało się uciec, nęcano go anonimowymi telefonami, wybijano szyby w oknach, a nawet atakowano fizycznie (Połec 2018).

Kilku członków grupy lub osób z nią związanych poniosło śmierć. W styczniu 1993 r. czterech młodych ludzi związanych z Niebem straciło życie w wypadku samochodowym. Jeden z członków grupy musiał poddawać się regularnym dializom z powodu poważnej choroby nerek, ale Kacmajor przekonał go do zaprzestania zabiegów. Mężczyzna zmarł z powodu zatrucia organizmu. Inni wierni próbowali go wskrzesić, kładąc na nim ręce, ale nie przyniosło to pożądanego rezultatu. Inny mężczyzna, po wyjściu z więzienia za kradzież, nie został wpuszczony do siedziby wspólnoty, po czym odebrał sobie życie w pobliskim lesie. Pewna kobieta, która wstąpiła do Nieba pod wpływem męża, rzuciła się z najwyższego piętra wieżowca. Kacmajor był również podejrzewany o mordowanie noworodków i sprzedaż dzieci za granicę, ale zarzuty te nigdy nie zostały potwierdzone (Paszteleńska 2018). Udowodniono natomiast ukrywanie podchorążego Janusza Ochnika, który zastrzelił czterech żołnierzy. Po ucieczce ze szpitala psychiatrycznego przebywał on w Majdanie do momentu, w którym prorok uznał, że jego utrzymanie jest zbyt kosztowne (Dzich 2018).

Koniec

W 1995 r. doszło do rozłamu w Niebie. Kilku członków opuściło grupę, oskarżając Kacmajora o defraudację pieniędzy przeznaczonych na wspólne potrzeby. Przenieśli się na Podlasie, gdzie próbowali kontynuować misję bez proroka. Szybko jednak zostali przyłapani na kradzieży, a jedna z członkiń została oskarżona o współzycie z nieletnim i ukrywanie dzieci przed ich biologicznym ojcem, w wyniku czego ten ostatni odebrał sobie życie. W międzyczasie Kacmajor zaczął tracić kontrolę w Majdanie. Ze względu na ograniczony dostęp do żywności, z grupy wyrzucano słabsze jednostki. Opuszczały one Niebo ze stanami lękowymi oraz innymi zaburzeniami psychicznymi. Podróże proroka do Karpat Wschodnich w celu uzdrowienia tamtejszych ludzi nie były w stanie powstrzymać głodu. Złowieszcze wątki zaczęły dominować w jego przemówieniach i kazaniach. Z większym nasileniem straszył wiernych chorobami i tragediami, które czekały na nich na zewnątrz. Nie powstrzymało to exodusu wiernych. Co więcej, sąd rodzinny zmusił Kacmajora do wysłania dzieci do szkoły. Prorok nie zamierzał jednak poddawać się bez walki. We wrześniu 2002 roku wydzierżawił sąsiadowi dom w Majdanie i wraz z rodziną przeniósł się na Podhale. Osiedlili się w Starym Bystrem, gdzie podjęto próbę reaktywacji grupy. Do Kacmajora dołączyło kilkoro wiernych, w tym ukraińska rodzina, która wkrótce została odesłana do swojego kraju po nieudanej próbie kradzieży. Wkrótce 14-letni syn Kacmajora opuścił społeczność wraz z matką. Przyznał, że najbardziej przeraziły go słowa ojca o możliwości popełnienia zbiorowego samobójstwa. Dalsze losy Grażyny (żony Kacmajora) nie są znane. Krążą pogłoski, że albo została zabita przez męża, albo sama odebrała sobie życie. Istnieje również możliwość, że wstąpiła do jednego z krakowskich klasztorów (Koper i Stańczyk 2022, 324).

Cała sytuacja uniemożliwiła członkom Niebo dłuższy pobyt w nowym miejscu. Wyjechali bez uregulowania długów, zostawiając po sobie jedynie pralkę i kilka koców. Wkrótce Kacmajor został pozbawiony reszty swoich dzieci. W 2005 roku ostatni raz widziano go w Majdanie Kozłowieckim. W tym czasie dom, w którym

niegdyś mieszkała wspólnota, był w opłakanym stanie. Okna zostały wybite, zamki zniszczone, rury wyrwane, a parkiet pozrywany. Nie wiadomo, gdzie bioenergoterapeuta przebywał przez kolejne lata. Podobno przez jakiś czas mieszkał w Nysie, a następnie przeniósł się do Ukrainy, gdzie miał powrócić do swojej działalności leczniczej. Ostatecznie wylądował w Wielkiej Brytanii, gdzie przygotowywał się do wystawienia swoich prac w galerii sztuki (Pajuro i Galek 2016). Jego strona na Facebooku podaje, że obecnie mieszka w Northampton (Kacmajor 2024).

Analiza Nieba

Niestety, Niebo nie stało się jeszcze przedmiotem dogłębnej analizy akademickiej. Większość informacji podanych w tym opracowaniu pochodzi ze starych artykułów prasowych. Cytowane prace naukowe traktowały grupę pobocznie, skupiając się na innych zjawiskach, takich jak popularność nowych ruchów religijnych, wizerunek ojca w takich grupach czy funkcja języka. Książka *Mistycy, prorocy, szarlatani* jest z pewnością pomocna, ale nie zawsze rzetelna. Nie stara się wystarczająco uchwycić perspektywy niektórych opisywanych przez siebie ruchów, takich jak przykładowo *Mariawici*. Celem niektórych źródeł wykorzystanych w tym opracowaniu była nie tyle analiza Nieba, co ostrzeżenie przed jego negatywnymi wpływami. W przypadku książki byłego członka Sebastiana Kellera jest to całkiem zrozumiałe. Miejmy nadzieję, że w przyszłości sytuacja ta ulegnie zmianie i grupa oraz jej lider Bogdan Kacmajor staną się przedmiotem rzetelnego, krytycznego, naukowego opracowania.

Bibliografia

Barker, Eileen i Sarah Harvey. 2021. 'Children of God / The Family International.' W *Critical Dictionary of Apocalyptic and Millenarian Movements*, pod red. James Crossley and Alastair Lockhart. Retrieved from <https://www.cdamm.org/articles...>

Biliński, Krzysztof. 2009. 'Językowy obraz świata w wybranych sektach chrześcijańskich.' W *Ideologie w słowach i obrazach*, pod red. Luiza Rzymowska, 193 – 201. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.

Dzich, Aneta. 2018. 'Niebo stało się piekłem.' Newsbook. Dostępne na [Newsbook.pl/2018/12/26/niebo-stalo-sie-pieklem-2/](https://newsbook.pl/2018/12/26/niebo-stalo-sie-pieklem-2/).

Ehrman, Bart, red. 2003. *The Apostolic Fathers. Volume One*. Cambridge: Harvard University Press.

Harvey, Sarah. 2021. 'David Koresh and the Branch Davidians.' W *Critical Dictionary of Apocalyptic and Millenarian Movements*, pod red. James Crossley i Alastair Lockhart. Retrieved from www.cdamm.org/articles/koresh-....

Kacmajor, Bogdan. 2024. Facebook. Dostępne na <https://www.facebook.com/bogda...>

Kamiński, Krzysztof. 2008. *Ojciec Klimuszko – życie i legenda*. Krosno: Wyd. Agencja Dziennikarska Reporte.

Keller, Sebastian. 2011. *Niebo. Pięć lat w sekcie*. Tychy: Maternus Media.

Koper, Sławomir i Tomasz Stańczyk. 2022. *Mistycy, prorocy, szarlatani*. Warszawa: Wyd. Harde.

Kowsz, Patrycja. 2015. 'Przyczyny popularności sekt na przykładzie sekty „Niebo”.' W *Kortowski Przegląd Prawniczy*, pod red. Magda Pieńkowska, 99 – 105. Olsztyn: Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińskiego – Mazurskiego.

Mellen, Ruby. 2017. 'The Rapist's Loophole: Marriage.' *Foreign Policy*. Dostępne na <https://foreignpolicy.com/2017...>

Nasr, Seyyed H, red. 2015. *The Study Quran: A New Translation and Commentary*. San Francisco: HarperOne.

Nowakowski, Piotr T. 2016. 'Obraz ojca w grupie kultowej.' W *Forum Pedagogiczne*. Nr 2, pod red. Dariusz Stępkowski, 233 – 242. Warszawa: Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego.

Pajuro, Ewa i Aneta Galek. 2016. 'Sekta w Majdanie Kozłowieckim. Niebo, które umarło śmiercią naturalną.' *Kurier Lubelski*. Dostępne na <https://plus.kurierlubelski.pl/sekta-w-majdanie-kozlowieckim-niebo-ktore-umarlo-smiercia-naturalna/ar/c1-11595966>.

Pasztelańska, Joanna. 2018. 'W imię boże wyrzuca raka z płuc, przywraca wzrok. Kim był założyciel sekty Niebo?.' *Gazeta.pl*. Dostępne na <https://weekend.gazeta.pl/week...>

Peppiatt, Lucy. 2015. *Women and Worship at Corinth Paul's Rhetorical Arguments in 1 Corinthians*. Eugene: Cascade Books.

Połeć, Tomasz. 2018. 'Kacmajor był w sekcie jedyną wyrocznią.' *Newsbook*. Dostępne na [Newsbook.pl/2018/12/26/niebo-stalo-sie-pieklem-2/](https://newsbook.pl/2018/12/26/niebo-stalo-sie-pieklem-2/).

Porzeziński, Rafał. 2018. 'W sieci sekty – Ocaleni.' *TVP Info Publicystyka*. Dostępne na <https://vod.tvp.pl/informacje-...>

Sokołowski, Marek. 2005. 'Sztuczne raje, sztuczne piekła: internet a nowe ruchy religijne.' W *Kultura i Edukacja*. Nr 2, pod red. Witold Jakubowski, 53 – 69. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.

Tadeusz, Doktor. 1999. *Nowe ruchy religijne i parareligijne w Polsce. Mały słownik*. Warszawa: Wydawnictwo „Verbinum”.

Article information

Damian Cyrocki. "Niebo (Polish translation/polskie tłumaczenie)." In James Crossley and Alastair Lockhart (eds.) Critical Dictionary of Apocalyptic and Millenarian Movements. 21 June 2024. Retrieved from www.cdamm.org/articles/niebo-polskie

Downloaded: 2024-07-09

Provided under Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0